

คดีพิพาทเหมืองทองคำ

- ตั้งแต่ปี 2557 เป็นต้นมา เรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำของบริษัท อัครา รีซอร์สเซส จำกัด (มหาชน) ได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น มีการตรวจพบโลหะหนักในร่างกายของประชาชนบริเวณรอบเหมืองมีค่าเกินมาตรฐาน มีการทำหนังสือร้องเรียนไปยังคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 16 ก.ค. 57 จังหวัดพิจิตรได้แต่งตั้งคณะทำงานตรวจสอบและแก้ไขปัญหาผลกระทบจากการดำเนินกิจการเหมืองแร่ทองคำของบริษัท อัคราฯ แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

- ต่อมา เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2558 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีมีบัญชาให้ 4 กระทรวงที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับดิน น้ำ และโรค โดยจะต้องเร่งดำเนินการและเสนอหนทางแก้ไขให้ได้ข้อยุติโดยเร็วที่สุด ดังนั้น กระทรวงอุตสาหกรรมจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงและแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ จากการทำเหมืองแร่ทองคำของบริษัท อัคราฯ โดยมีปลัดกระทรวงอุตสาหกรรมและปลัดกระทรวงสาธารณสุขเป็นประธานคณะกรรมการ และมีผู้แทนของกระทรวงที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 กระทรวง และภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ นักวิชาการ ประชาชน และผู้ประกอบการ ร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย ซึ่งคณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงได้แต่งตั้งคณะทำงานย่อยขึ้นมาตรวจสอบข้อเท็จจริงและแก้ไขปัญหาอีก 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการรั่วซึมของบ่อกักเก็บกากแร่ที่ 1 และ ด้านผลกระทบจากฝุ่นละออง

- ถึงแม้คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงฯ จะมีความพยายามในการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างต่อเนื่อง แต่จนกระทั่งปลายปี 2559 ก็ยังไม่สามารถได้ข้อสรุปที่ชัดเจนว่าผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนเกิดจากการทำเหมืองทองคำของบริษัท อัคราฯ หรือไม่ เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านข้อมูล

- วันที่ 13 ธันวาคม 2559 หัวหน้า คสช. ได้ออกคำสั่ง ม.44 หรือคำสั่ง หน.คสช. ที่ 72/2559 ให้ผู้ประกอบการทองคำทุกรายทั่วประเทศระงับการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำเป็นการชั่วคราว และระงับการออกประทานบัตรและใบอนุญาตสำรวจแร่ไว้ชั่วคราว จนกว่าคณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการแร่ (คนร.) จะมีมติเป็นอย่างอื่น ตามที่กระทรวงอุตสาหกรรมเสนอ ทั้งนี้ เหตุผลในการออกคำสั่งดังกล่าวได้ถูกระบุไว้ในช่วงต้นของคำสั่ง ม.44 กล่าวคือ โดยที่มีการร้องเรียนและคัดค้านการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำเนื่องจากการประกอบกิจการ

ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะปัญหาความขัดแย้งของประชาชนในพื้นที่โครงการทำเหมืองแร่ทองคำหลายแห่ง ซึ่งยังต้องรอการตรวจสอบวิเคราะห์ และวินิจฉัยในข้อเท็จจริงและปัญหา จึงมีความจำเป็นต้องกำหนดมาตรการในการป้องกันและระงับ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน รวมทั้งกำหนดมาตรการในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชนและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำ เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อย รวมทั้งส่งเสริมความสามัคคีและความสมานฉันท์ของประชาชนในชาติ

- ต่อมาในเดือนสิงหาคม 2560 คณะกรรมการนโยบายแร่แห่งชาติ (คนร.) มีมติให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถพิจารณาอนุญาตประกอบกิจการสำรวจและทำเหมืองแร่ทองคำได้ภายใต้ พ.ร.บ. แร่ พ.ศ. 2560 และกรอบนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ทองคำ พ.ศ. 2560 (นโยบายทองคำ) โดยในการพิจารณาอนุญาตต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการแร่ตามกฎหมาย ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 7 กระทรวง 14 หน่วยงาน และผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ ร่วมเป็นคณะกรรมการ ทั้งนี้ ภายหลังจากที่บริษัท คิงส์เกต ได้ยื่น Notice of Arbitration เมื่อเดือนเมษายน 2560 และฝ่ายไทยได้มีการเจรจาหรือกับฝ่ายบริษัท คิงส์เกตฯ เพื่อแก้ไขปัญหาข้อพิพาทมาอย่างต่อเนื่อง แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ โดยฝ่ายบริษัท คิงส์เกตฯ เองก็ไม่ได้มาดำเนินกระบวนการต่าง ๆ พ.ร.บ. แร่ 2560 กรอบนโยบายทองคำฯ 2560 และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องแต่อย่างใด แต่กลับนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการในวันที่ 2 พฤศจิกายน 2560 เป็นต้นมา โดยจนถึงปัจจุบันคณะอนุญาโตตุลาการยังไม่ได้ออกคำชี้ขาด และทั้งสองฝ่ายยังคงอยู่ในระหว่างการเจรจาแก้ไขข้อพิพาทร่วมกันตามคำแนะนำของคณะอนุญาโตตุลาการซึ่งยังไม่ได้ข้อยุติแต่อย่างใด

- การประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำในปัจจุบัน จะต้องดำเนินการภายใต้กฎหมายและกฎระเบียบใหม่ที่มีการปรับปรุงให้มีความเหมาะสม เพื่อให้สามารถป้องกันและแก้ไขข้อพิพาทหรือข้อกังวลที่อาจเกิดจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ทองคำในอดีต โดยพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 และนโยบายการบริหารจัดการทรัพยากรแร่ทองคำได้กำหนดมาตรการที่รัดกุม และสามารถปกป้องคุ้มครองผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพประชาชนที่อาจเกิดจากการทำเหมืองได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การกำหนดหลักเกณฑ์ในการทำข้อมูลพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน (Baseline data) ก่อนการทำเหมือง โดยผู้ขออนุญาตต้องมีการจัดทำข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ ทั้งข้อมูลพื้นฐานด้านธรณีวิทยา ข้อมูลพื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อม เรื่องดิน ตะกอนดิน น้ำผิวดิน น้ำใต้ดิน คุณภาพอากาศ และเสียง รวมถึงข้อมูลพื้นฐานด้านสุขภาพของประชาชนมาเพื่อการพิจารณาให้ครบถ้วน

- การอนุญาตอาชญาบัตรพิเศษ การต่ออายุประทานบัตร และการต่ออายุใบอนุญาตประกอบ โลหกรรมของบริษัท อัคราฯ ในช่วงปี พ.ศ. 2563 – 2564 ที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เป็นการอนุญาตตามคำขอเดิมที่บริษัท อัคราฯ ได้ยื่นไว้ก่อนที่จะมีข้อพิพาทระหว่างราชอาณาจักรไทยกับบริษัทคิงส์เกตฯ ในปี 2560 และในภายหลังบริษัท อัคราฯ ได้มาดำเนินการคำขอตามพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. 2560 กฎ ระเบียบ และขั้นตอนต่างๆ จนครบตามที่กำหนดไว้ คณะกรรมการแร่ จึงได้พิจารณาให้ความเห็นชอบและกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่ ในฐานะหน่วยงานผู้อนุญาตจึงได้อนุญาตคำขอต่างๆ ไปตามระเบียบและขั้นตอนที่กำหนดไว้ การอนุญาตดังกล่าวเป็นขั้นตอนปกติในการพิจารณาคำขอของผู้ประกอบการตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด ด้วยความเสมอภาค ภายใต้ดุลยภาพทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพของประชาชน มิใช่การนำทรัพยากรธรรมชาติไปแลกเปลี่ยนต่างตอบแทนเพื่อให้บริษัทคิงส์เกตฯ ถอนข้อพิพาทแต่อย่างใด

- แม้ว่า ในอดีตการทำเหมืองอาจจะส่งผลกระทบด้านลบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนบ้างและมักจะถูกหยิบยกขึ้นมากล่าวอ้างส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ในเชิงลบต่ออุตสาหกรรมเหมืองแร่ แต่ปัจจุบัน มีการปรับปรุง นโยบาย กฎ ระเบียบและมาตรการการป้องกันผลกระทบที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแนวทางในการกำกับดูแลการทำเหมืองให้มีความเข้มงวดและรัดกุมมากขึ้นแล้ว และเมื่อพิจารณาในทางกลับกัน จะพบว่าการประกอบกิจการเหมืองแร่ โดยเฉพาะแร่ทองคำ เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญและมีส่วนช่วยให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ จากข้อมูลสถิติในอดีตพบว่า การทำเหมืองแร่ทองคำของบริษัท อัคราฯ ก่อให้เกิดมูลค่ากว่า 10,000 ล้านบาทต่อปี เกิดการจ้างจ่ายใช้สอยในการซื้อสินค้าและบริการภายในประเทศโดยผู้ประกอบการเหมืองแร่ทองคำ (Backward linkage) ประมาณ 3,200 ล้านบาทต่อปี เกิดรายได้จากการจัดเก็บค่าภาคหลวงแร่เฉลี่ยประมาณ 1,000 ล้านบาทต่อปี ซึ่งจะถูกนำส่งเป็นรายได้รัฐส่วนกลางร้อยละ 40 หรือประมาณ 400 ล้านบาทต่อปี และจัดสรรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร้อยละ 60 หรือประมาณ 600 ล้านบาทต่อปี นอกจากนี้ การประกอบกิจการเหมืองแร่ยังก่อให้เกิดการจ้างงานโดยตรงประมาณ 1,000 คน โดยคิดเป็นการจ้างงานคนในชุมชนรอบเหมืองประมาณ 600 คน หรือประมาณร้อยละ 60 ของการจ้างงานทั้งหมด

(กระทรวงอุตสาหกรรม)